

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Софія ДЕМБІЦЬКА

У статті визначено основні складові самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації з дисципліни «Охорона праці» в процесі підготовки фахівців. З'ясовано, що формування досвіду самостійної роботи студентів можливо лише за умов використання нових інформаційних технологій, врахування специфіки вивчення навчальних дисциплін, доцільної організації та ефективного стимулювання самостійної пізнавальної та наукової діяльності студентів.

Ключові слова: *самостійна робота, охорона праці, фахова підготовка, вдосконалення навчального процесу.*

The article defines the main point and the basic components of students' individual work on the subject «Labor Protection» in the process of training experts. An analysis of educational literature and personal educational experience provided an opportunity to define the features of organization of students' individual work with the aim of raising the level of knowledge on labor protection of the future experts, forming of a positive motivation to study the discipline, improving the level of professional training and the ability to think independently and make decisions.

Key words: *independent work, labor protection, training, improvement of the educational process.*

Постановка проблеми. Система вищої освіти покликана не лише надати студентам певний обсяг знань, сформувати відповідні вміння та навички, але й розвивати творче мислення, ознайомити з методикою самостійного здобуття та аналізу інформації, необхідної для подальшого професійного саморозвитку та вдосконалення. Відповідно до сучасних тенденцій вдосконалення фахової

підготовки, зменшується частка прямої передачі знань під час аудиторних занять, а натомість, збільшується обсяг самостійної роботи студентів. Виникає проблема організації самостійної роботи таким чином, щоб разом із накопиченням знань, умінь та навичок, здійснювався розвиток творчого мислення, оскільки студент вищого навчального закладу має брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, формувати власну позицію, бути спроможним застосовувати набуті знання на практиці та творчо переосмислювати інформацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «самостійна робота», «самостійна пізнавальна діяльність» розкрито у роботах Л.В.Жарова, І.Я.Лернера, Н.Ф.Тализіної.

Самостійну роботу студентів, як особливу форму навчальної діяльності суб'єкта, у процесі якої студенти набувають знання та вміння, розвивають самостійність та активність розглядали А.М.Алексюк, П.І.Підкасистий, О.Я.Савченко, Д.Д.Тетеріна.

Навчання студентів вмінню планувати свою пізнавальну діяльність досліджували А.А. Лошак, О.М. Козак, М.П. Красницький.

Проведений аналіз наукових досліджень дозволив зробити висновок, що поняття «самостійна робота студента» розглядають як:

- форму організації навчального процесу;
- засіб набуття знань;
- вид діяльності студентів під час виконання поставленого завдання;
- самоорганізацію студентом процесу навчання;

Однак, на нашу думку, найбільш вдалим є трактування самостійної роботи як спланованої, організаційно і методично спрямованої пізнавальної діяльності студентів для досягнення конкретного навчального результату, що здійснюється під керівництвом викладача [1].

Аналіз наукових досліджень показав, що загальні питання організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів розроблені досить

повно, однак є потреба адаптувати наявні методики щодо особливостей дисципліни «Охорона праці».

Мета статті полягає у розкритті особливостей організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації з охорони праці із врахуванням особливостей фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Охорона праці вивчається у вищому навчальному закладі з метою набуття необхідного в подальшій фаховій діяльності спеціаліста рівня знань та умінь з правових і організаційних питань охорони праці, з питань гігієни праці, виробничої санітарії, техніки безпеки та пожежної безпеки, визначеного відповідними державними стандартами освіти, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності.

Однак аналіз статистичних даних щодо рівня виробничого травматизму та професійних захворювань дозволяє констатувати, що громадяни змушені працювати в умовах підвищеного ризику, оскільки зношені основні виробничі фонди створюють потенційну загрозу для працюючих [4, с.124].

Серед основних причин травматизму на виробництві – це недотримання техніки безпеки та низький рівень виробничої дисципліни, що вказує на необхідність формування культури охорони праці ще на етапі підготовки фахівців [5, с.22]. Відповідно з'являється проблема методичного забезпечення дисципліни з урахуванням особливостей фахової підготовки.

Охорона праці в процесі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації вивчається в два етапи. На 4 курсі вивчається дисципліна «Основи охорони праці», мета якої надати студентам теоретичні знання та практичні навички, пов'язані зі створенням безпечної техніки та забезпеченням безпечних та нешкідливих умов праці на підприємствах. На 5 курсі на ступені спеціаліста вивчається дисципліна «Охорона праці в галузі», на ступені магістра – «Охорона праці у наукових дослідженнях» під час

опрацювання яких поглиблюються знання охорони праці та визначаються умови забезпечення безпечних умов праці у визначеній діяльності.

У відповідності до цього, організація самостійної роботи студентів під час вивчення охорони праці, здійснювалася в два етапи, на кожному з яких реалізувалися певні завдання.

I етап. В процесі вивчення дисципліни «Основи охорони праці» здійснювалося вдосконалення умінь та навичок самостійної роботи під безпосереднім керівництвом викладача. На цьому етапі ми здійснювали:

- формування пізнавальної активності до вивчення охорони праці за рахунок позитивної мотивації до самостійного оволодіння знаннями, уміннями і навичками;

- формування умінь працювати з літературними та нормативними джерелами, державними та галузевими стандартами;

- вдосконалення інтелектуальних умінь (аналізувати, узагальнювати, порівнювати, виділяти головне тощо) під час роботи з навчальною та науковою літературою;

- формування творчих умінь при розв’язанні проблемних задач;

- формування критичного мислення, ораторських здібностей, а також здатності ведення дискусії на основі підготовки та виступу з доповідями.

II етап. В процесі вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі» самостійна робота студентів мала проблемний та науковий характер. На цьому етапі здійснювалося формування умінь, навичок самостійної роботи студентів у співробітництві з викладачем. Організація самостійної роботи студентів передбачала:

- розвиток інтелектуальних умінь (аналізувати, порівнювати, узагальнювати, виділяти головне) на основі опрацьованої наукової літератури;

- розвиток творчих умінь через розв’язання виробничих ситуацій, творчих завдань;

- вдосконалення критичного мислення, ораторських здібностей, а також здатності ведення дискусії на основі підготовки та виступу з доповідями на студентських семінарах;

- формування вмінь визначити методологію та методи дослідження, скласти доповідь під час підготовки (написання) курсових, дипломних робіт, а також виступу на конференціях.

Під час організації самостійної роботи студентів, на нашу думку, в першу чергу варто приділяти увагу формуванню і розвитку навичок розумової праці. Для цього слід дотримуватися таких дидактичних вимог:

- обґрунтування актуальності та необхідності виконання поставленого завдання [3, с.34]. Ця вимога досягалася за рахунок формування мотивації до вивчення охорони праці через реалізацію між предметних зв'язків з фаховими дисциплінами;

- відкритість та доступність завдань. Студенти повинні мати можливість порівнювати виконані завдання, аналізувати їх корисність та відповідність отриманих оцінок [3, с.35]. Ця вимога була виконана за допомогою створення інтернет-сторінки з охорони праці, де була можливість у відкритому доступі переглядати стан виконання завдань та поточне оцінювання;

- надання можливості студентам виконувати самостійну роботу, яка відповідає їхньому навчальному рівню [2, с.56]. Це здійснювалося за допомогою використання різних типів навчальних завдань для самостійної роботи студента;

- результатом виконання самостійної роботи має бути матеріалізований продукт (відповідна кількість балів, тези, статті, презентації, проекти, програмні матеріали тощо) [2, с.57].

Особливою вимогою щодо організації самостійної роботи з охорони праці є використання Інтернет-технологій. За допомогою Інтернет-технологій, доцільно здійснювати спеціальні заходи щодо стимулювання навчальної діяльності, підтримувати позитивну мотивацію до вивчення охорони праці, створювати сприятливий режим роботи, проводити постійний контроль за станом виконання

самостійної роботи. Доцільно залучати студентів до самостійної творчої діяльності, імітуючи практику, використовувати можливості ІКТ для здійснення аналізу та синтезу явищ і процесів.

Як показують наші спостереження, більшість студентів вже на ранніх стадіях навчання у вузі прекрасно усвідомлюють необхідність застосування ІКТ у своїй діяльності. Найбільш результативною в даному випадку така методика створення мотивації, при якій викладач звертається до формування уявлення студента про роль даного предмета в його майбутній діяльності для успішного вирішення професійних завдань. Особливо цей ефект посилюється, якщо навчальні завдання, які вирішуються в рамках використання Інтернет-технологій, пов'язані з практичною діяльністю майбутнього фахівця або представляють інтерес у його навчальній роботі. Враховуючи, що в юнацькому віці інтереси мають спрямований характер, а розумова діяльність характеризується самостійністю мислення, застосування ІКТ як інструменту професійної діяльності створює мотивацію «зі зрушенням на кінцеву мету», що у професійній підготовці особливо важливо.

Інтернет-технології, які використовуються в освітніх цілях, передбачають забезпечення студентів чіткою та адекватною інформацією про просування в навчанні, підтримують їх компетентність і впевненість у собі, стимулюючи тим самим внутрішню мотивацію. Пізнавальний процес знаходиться під контролем самого студента: він відчуває відповідальність за власну поведінку, пояснює причини свого успіху не зовнішніми факторами (легкість завдання, везіння), а власним старанням і ретельністю. Саме ця схема «неуспіх – недостатність зусиль» є найкращою для збереження і розвитку мотивації навчання. Інтернет-технології чинять вирішальний вплив і на формування позитивного ставлення до навчання.

Самостійна робота студентів є одним з компонентів навчального процесу, а тому, як і всі його складові, передбачає формування системи організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на підготовку за напрямками і

спеціальностями фахівців відповідних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Основні форми організації самостійної роботи з охорони праці у студентів вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації визначалися нами згідно аналізу навчальних планів за певною спеціальністю та визначення можливих взаємозв'язків фахових дисциплін із охороною праці і ступеня підготовленості студентів до виконання самостійних завдань.

Відповідно до визначених взаємозв'язків із фаховими дисциплінами, були сформовані основні типи завдань для самостійної роботи студентів під час вивчення охорони праці (табл.1).

Таблиця 1

Завдання для самостійної роботи студентів з охорони праці

Тип завдання	Функція завдання	Приклади завдань
I тип	Формування вміння опрацьовувати та аналізувати інформацію, виконувати завдання за заданим алгоритмом дій, розпізнавати інформацію при повторному сприйнятті	Аналіз законодавчих та нормативних документів в яких визначені умови праці в певній галузі, виконання розрахункових завдань за зразком (розрахунок впливу електромагнітного поля на працівника), підготовка доповідей за заданою темою.
II тип	Формування вміння аналізувати отриману інформацію із формулюванням власних висновків, формування початкових елементів творчого пошуку	Аналіз законодавчих та нормативних документів з метою визначення недоліків та формулювання пропозицій, щодо їх поліпшення; виконання завдань за наведеним зразком із елементами творчого пошуку (підготовка інструкцій з охорони праці для певного виду роботи, керуючись типовими інструкціями, знаходження помилки у наведеному розрахунковому завданні, керуючись теоретичними відомостями до теми та відповідними нормативними документами).
III тип	Формування вміння виконувати пошукові завдання на основі наявних знань та досвіду	Аналіз наукової літератури з метою визначення сучасних тенденції розвитку питань з охорони праці в галузі (підготовка виступів на студентські конференції та семінари), підготовка презентацій за певною темою, підготовка програмних продуктів з охорони праці.

IV тип	Розвиток творчої діяльності, формування навичок наукової роботи	Виконання творчих проєктів, публікація статей у наукових збірниках, підготовка розрахункового завдання, яке містить помилку (в подальшому використовується для поповнення завдань II типу), знаходження та оцінка на достовірність інтернет-ресурсів, які доцільно рекомендувати для виконання самостійної роботи, написання розділу з охорони праці у кваліфікаційних роботах
--------	---	--

Наведені заходи щодо організації самостійної роботи студентів під час вивчення охорони праці дозволили врахувати такі основні дидактичні умови:

- систематичність і послідовність самостійної роботи, неперервний характер роботи, постійне ускладнення змісту та форм роботи;
- наочність результатів самостійної роботи в студентському колективі;
- комплексний підхід до відбору змісту й організації самостійної роботи;
- завершеність досягнутого результату на кожному етапі самостійної роботи;
- зв'язок самостійної роботи з фаховою підготовкою студентів.

Висновок. Отже, самостійна робота є обов'язковою складовою навчального процесу, результатом якої є підвищення рівня знань студентів, формування вміння самостійно мислити та приймати адекватні рішення. Крім того, самостійна робота студентів – це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності, здійснюється на аудиторних та поза аудиторних заняттях під керівництвом викладача. Головними структурними елементами самостійної роботи є її мета та мотиви. Важливою умовою формування мети самостійної роботи з охорони праці є усвідомлення студентом тих проблем, які він повинен вирішити та уявлення про очікуваний результат. Забезпечення мотивації виконання самостійної роботи з охорони праці доцільно здійснювати через розкриття зв'язків із майбутньою професійною діяльністю.

Відповідно до вказаних умов, були визначені вимоги до організації самостійної роботи студентів з охорони праці, таким чином, щоб відповідати

основній меті навчання – набуття знань та умінь за напрямком фахової підготовки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичного забезпечення самостійної роботи та з'ясування її характерних особливостей за певними напрямами підготовки у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації.

Бібліографія

1. Грицюк Л.К. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Л.К.Грицюк, М.В.Сірук. – Режим доступу – <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1010/3/Gritsyuk.pdf>
2. Організація самостійної роботи студентів / За заг.ред.В.М.Король, В.П.Мусієнко, Н.Т.Токової – Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003 – 216 с.
3. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / [А.М. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий, В.А. Козаков та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
4. Сагайдак І. С. Формування культури в системі управління ризиками та охороною праці / І. С. Сагайдак, О. Кочергін // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : матеріали X Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань (м. Ірпінь, 29–30 березня 2012 р.): у 4 ч. – Ч. 3 / секції 5, 6. – Ірпінь : Вид-во НУ ДПС України, 2012. – С. 123–130.
5. Тереверко О. Культура охорони праці в документах МОП / О. Тереверко // Охорона праці. – 2010. – № 7 – С.22-26

Авторська довідка

1. Прізвище, ім'я, по батькові	<i>Дембіцька Софія Віталіївна</i>
2. Назва статті.	Організація самостійної роботи студентів з охорони праці в процесі підготовки фахівців
3. Адреса для листування, телефон, електронна пошта для контакту	<i>Пров.К.Маркса 18/48, м.Вінниця, 21034</i> <i>097-219-98-43</i> <i>sofia.dem@mail.ru</i>
4. Науковий ступінь, вчене звання	<i>к.пед.наук</i> -
5. Місце роботи	<i>Вінницький національний технічний університет</i>
6. Посада	<i>Доцент кафедри безпеки життєдіяльності</i>
7. Наукові інтереси	<i>Методика викладання охорони праці для студентів технічних спеціальностей</i>